

Джордж Райт

Як усім цілком очевидно

Космічний корабель "Дружба" - перший зореліт планети Земля, посланий для встановлення контакту з іншою цивілізацією - заходив на посадку. Позаду були болісно довгі три роки польоту, які тридцять членів екіпажу провели у замкненому об'ємі не надто вже й просторих відсіків, без жодних контактів з рештою людства (бо хоча гіпердвигун і став реальністю, гіперзв'язок залишався недосяжною мрією фантастів), зате практично весь час залишаючись на очах і в суспільстві одне одного, що, попри ретельний передпольотний відбір, не завжди було просто, і часом лише професіоналізм двох корабельних психологів рятував від серйозних конфліктів і нервових зривів. Але тепер весь цей довгий шлях був позаду, і настрої в астронавтів, що зібралися у кают-компанії "Дружби", був вельми піднесеним. Минуть лічені хвилини - і вони, посланці людства, вперше в історії увійдуть у контакт з братами по розуму!

Власне, у певному сенсі цей контакт уже відбувся. У надзвичайно відповідальний момент посадки, коли будь-яка помилка могла не тільки занапастити земну місію, а й завдати ненавмисної шкоди приймаючій стороні, ніхто з екіпажу не залишився в рубці - з тієї простої причини, що на "Дружбі" не було рубки як такої, як не було й пілотів у складі команди. Весь політ проходив під управлінням комп'ютерів, зокрема й фінальна його частина - з тією тільки різницею, що тепер це були комп'ютери двох цивілізацій, які успішно встановили зв'язок між собою під час наближення "Дружби" до планети завдяки кодам, що містилися у Посланні. Тепер диспетчерський комп'ютер іншопланетян упевнено вів земний корабель на посадку, знявши останній можливий привід для занепокоєння.

І все ж кібернетик Штрауб замислено покусував губу, немов би не поділяючи загального запалу, що панував у кают-компанії, - і цей рефлексорний жест не сховався від уваги психолога Гольдоні.

- Комп'ютери працюють бездоганно, еге ж? - підбадьорливо посміхнувся Штраубу психолог.

- Комп'ютери мене якраз не турбують, - відповів той. - Мене турбують люди... або їхні аналоги.

- Нема жодних підстав сумніватися у приязності селестіан, - суворо заперечив голова дипломатів Лефруа. - Тепер уже нема жодних сумнівів, що ми правильно розшифрували Послання.

Назва "селестіани" була, звичайно, умовною. Послання - радіопередача з космосу, прийнята на Землі - було оцифрованим текстом і, хоча й містило достатньо інформації для розшифровки мови іншопланетян (принаймні, тією мірою, якою це давало змогу зрозуміти зміст Послання), не давало ані найменшого уявлення, як воно звучить (і чи можна його взагалі відтворити мовним апаратом людини). Назва рідного світу братів по розуму складалася з семи знаків, з яких перший збігався з п'ятим, а другий з четвертим - тож слово "Селеста" годилося не гірше за будь-яке інше. (Зрозуміло, після встановлення безпосереднього контакту його слід було змінити на правильне - або принаймні на його найбільш вимовний аналог.) Крім астрономічних і фізичних відомостей про цю планету (що являла собою водно-кисневий світ, схожий на Землю), Послання містило уявлення і про етику його відправників. "Немає нічого ціннішого, аніж життя розумних істот", - вважали вони, до того ж визнавали цей принцип настільки непорушною аксіомою, що помістили його, разом з математичними, фізичними та хімічними формулами, у ту частину Послання, що мала допомогти у розшифруванні всього іншого. Будь-яку цивілізацію, яка поділяє цей принцип і, таким чином, впорається з розшифровкою, селестіани запрошували надсилати до них представників свого світу для обопільно вигідного обміну науковою інформацією.

Принаймні, таким був офіційний переклад, хоча, як зазвичай, знаходилися маргінали, що ставили під сумнів його правильність або ж прямо заявляли, що підступні іншопланетяни заманюють людей у пастку. У відповідь провідні земні соціологи терпляче пояснювали, що зоряні війни - це безграмотна фантастика минулих століть, що будь-яка цивілізація, яка не зуміла приборкати власну агресивність, неминуче знищить себе, перш ніж зможе завдати шкоди сусідам у космосі, що у практичному плані будь-який міжзоряний конфлікт потребуватиме, у буквальному сенсі, астрономічних витрат, які в принципі неможливо окупити жодними потенційними трофеями, що будь-які ресурси на багато порядків дешевше добувати у власній системі, і що єдиною формою взаємодії між цивілізаціями, здатною принести вигоду, є саме наукове співробітництво. Маргіналів усе це, зрозуміло, не переконало, але на те вони й маргінали, щоб бути завжди проти й завжди у меншості. Висловлювалися, втім, побоювання і більш розумні. Земні кораблі до цього часу вже встигли обстежити планети кількох найближчих зоряних систем (на жаль, не знайшовши там жодних слідів життя), але тепер летіти було треба аж на порядок далі. "Дружба" мала до того ж стати й найбільшим зорельотом в історії з найчисленнішою командою. Чи не зрадить техніка, чи витримає екіпаж?

Техніка не зрадила, і люди, загалом, теж – як не є, для місії такої важливості відібрали найкращих з найкращих, покликаних найбільш гідним чином представити людство. І ось тепер до посадки залишалися лічені хвилини, комп'ютери взаємодіяли бездоганно, і прилади зорельота підтверджували відповідність параметрів планети відомостям, що містилися у Посланні.

- І все ж таки я не розумію, чому вони не вийшли з нами на зв'язок, - сказав Штрауб. - У сенсі - самі селестіани. Лише комп'ютер.

- Мабуть, такий є їхній протокол, - відповів Лефруа. - Офіційне привітання має відбуватися в урочистій обстановці, під час зустрічі віч-на-віч, а не по радіо. Власне, і на Землі теж усі дипломатичні заходи відбуваються після приземлення, а не поки прибуваюча делегація ще в повітрі.

- Мабуть так, - не став сперечатися Штрауб. - Але мене бентежить те, що досі всі відомості про селестіан ми черпали з Послання, відправленого півтора століття тому. Хто знає, що тут могло змінитися за цей час. Чи не вийде так, що тоді тут були раді гостям, а тепер - уже ні?

- Тоді б нам не дозволили посадку, - заперечив капітан Хок.

- Може, й дозволили б - щоб допитати з тортурами, - пробурчав Штрауб.

- Ми й так прибули, щоб обмінюватися інформацією. І вони мають розуміти, що співпрацею доб'ються більшого, аніж насильством, - відповів Лефруа. - У будь-якому разі, подібні небезпеки обговорювалися ще на Землі, проте ви сам захотіли летіти.

- Просто я очікував від них... дещо більшої приязності, - промовив Штрауб так само буркотливо. - Що вони додадуть до цифр курсу хоч якесь "Ласкаво просимо!".

- Можливо, з їхнього погляду це якраз і є вища форма приязності, - зауважила культуролог Сташевська. - Те, що вони впускають нас, як своїх, без зайвих церемоній.

- А крім того, - додав Хок, - ми прийняли їхнє Послання, надіслане півтори сотні років тому, і не знаємо, коли вони надіслали найперше. Можливо, ми далеко не перші, хто відгукнувся за весь цей час, і для них такі візити вже перетворилися, певною мірою, на рутину.

- Вони могли б хоча б надіслати нам своє зображення, щоб ми знали, як вони виглядають, - зауважила біолог Танаюкі. - Щоб уникнути... непорозумінь.

Послання не містило жодної інформації щодо зовнішності селестіан. Зрозуміло було тільки, що вони мешкають "на поверхні планети", тобто, вочевидь, є сухопутним видом. На сушу вела й посадкова траєкторія, запропонована їхнім комп'ютером.

- Тут якраз зрозуміло, - заперечив Штрауб. - Ми не знаємо, як вони кодують зображення, і могли б інтерпретувати відеосигнали неправильно, що якраз і призвело б до непорозумінь.

- Головне для запобігання непорозумінь - уникати будь-яких дій, що можуть бути

сприйняті за агресію або небажання співпрацювати, - нагадав Лефруа. - Ми навіть не повинні посміхатися - у всякому разі, широко, показуючи зуби, бо це схоже на вищир. І не відмахуватися від комах, якщо вони раптом з'являться. Тому що це можуть виявитися зовсім не комахи.

- Розумні істоти не можуть мати настільки маленький мозок - заперечила Танаюкі.

- Самі по собі, напевно, ні, але це може бути щось дистанційно кероване, - пояснив Лефруа.

- І ми маємо стояти й терпіти укуси іншопланетних комарів? - усміхнувся Штрауб.

- Так, - твердо відповів Лефруа. - Можливо, їм необхідна наша кров для аналізу. Авжеж, з нашого погляду брати такий аналіз без дозволу не надто ввічливо, але це може бути продиктовано нашою ж безпекою. Це може бути не тільки аналіз, а й щеплення проти якихось місцевих мікроорганізмів.

- Не можна проводити вакцинацію, маючи справу з абсолютно невідомим видом з невивченою імунною системою, - заперечила лікарка Рагнарсдоуттір. - Так набагато більша ймовірність нашкодити, аніж допомогти.

- Вони нам не зашкодять, - твердо заявив Лефруа. - Не для цього вони нас сюди кликали через стільки світлових років. Пам'ятайте, їхній принцип – "немає нічого ціннішого за розумне життя!"

Корабель прошив густу хмарність, що приховувала більшу частину поверхні планети, і безперешкодно приземлився там, де вказав іншопланетний комп'ютер, - на круглому гладкому майданчику посеред ідеально рівного плато, швидше штучного, аніж природного. Тільки-но змовкли двигуни, як по периметру майданчика виступили, піднімаючись, дві округлі стіни й зімкнулися куполом над зорельотом, немов частки листка венериної мухоловки, що спіймала здобич.

- Логічно, - прокоментувала Танаюкі, - наші мікроорганізми можуть становити ще більшу небезпеку для місцевої біосфери, аніж їхні - для нас. Отже, карантинні заходи необхідні.

Більше, однак, нічого не відбувалося. Після того як диспетчерський комп'ютер виконав свою роль, господарі більше не виходили на зв'язок з гостями й не вважали за потрібне пояснити їм, що відбувається, очевидно, вважаючи, що тим і так зрозуміла необхідність карантинної ізоляції. Жодна зустрічаюча делегація, хоча б навіть і в скафандрах, теж не з'являлася.

- Мабуть, вони чекають першого кроку від нас, - констатував Лефруа. - Власне, це зрозуміло. Ми-то про них знаємо хоча б те, що було в Посланні, а вони про нас - взагалі нічого.

Прилади корабля завершили аналіз повітря під куполом і не виявили ані хімічних, ані біологічних, ані інших загроз для людини. Температура й вологість були дещо вищими за комфортні для більшості землян, нагадуючи тропічні джунглі, зате кисню було більше, ніж на Землі, а рівень фоновієї радіації - нижчим. Тож вирішено було виходити без скафандрів і в легкому одязі, щоб продемонструвати господарям відкритість землян і до того ж дати перше уявлення про людську анатомію.

Один за одним астронавти спустилися трапом на поверхню посадкового майданчика і вишикувалися у два ряди перед стіною, що загороджувала подальший шлях. Від цієї стіни - внутрішньої поверхні купола – лилося рівне біле світло, мабуть, занадто яскраве, щоб бути комфортним для людського ока. Оскільки воно йшло з усіх боків, то не залишало тіней. Внутрішньою поверхнею купола тягнулися товсті прожилки, що перетиналися одна з одною; своїм зовнішнім виглядом вони нагадували щось органічне, на кшталт кровоносних судин, а своєю надто правильною регулярністю - механічне, на кшталт трубок поливальної установки. Знову не дочекавшись жодної реакції від приймаючої сторони, Лефруа виступив вперед і добре поставленим голосом почав читати затверджену ще на Землі промову:

- Любі брати по розуму! Ми щасливі привітати вас від імені цивілізації планети Земля! У цей урочистий час, коли виконується заповітна мрія багатьох поколінь землян...

Зрозуміло, оскільки він не знав селестіанської вимови (та й кількість слів, що містилися у

Посланні, була не надто великою), дипломат виголошував англійською - тобто мовою, про яку його потенційна аудиторія поки що не мала ані найменшого уявлення. Але було цілком очевидно, що історична промова записується, і пізніше, отримавши у своє розпорядження доставлені на "Дружбі" навчальні матеріали, селестіани перекладуть і зрозуміють її. Решта зорелітників спочатку стояли з піднесеним виразом обличчя, намагаючись відповідати моменту, але незабаром дехто з них - особливо з-поміж вчених, а не дипломатів - почав відверто нудьгувати від занадто патетичних фраз.

Нарешті Лефруа вимовив останню фразу - це була пряма цитата з Послання: "Бо немає у Всесвіті нічого ціннішого, аніж життя розумних істот!" - і замовк, вичікувально дивлячись на непрозору світляну стіну перед собою.

Цього разу реакція все ж відбулася. По прожилках купола побігла ритмічна пульсація, і в місцях їхніх перетинів, що знаходилися над головами землян, почали набухати якісь тугі грудки на зразок бруньок. Незабаром ці бруньки перетворилися на гігантські бутони.

- Нас що, вітають квітами? - пробурмотіла Сташевська.

Бутони, числом рівно тридцять, усі одночасно розкрилися. Те, що було всередині, не дуже скидалося на квіти - у будь-якому разі, у земному розумінні. Це були тугі джгути згорнутих кільчастих щупальців, які почали швидко розкручуватися, витягаючись на всю довжину, поки не завмерли перед кожним з землян, майже торкаючись гострими кінчиками його або її обличчя.

- Не хочете ж ви сказати, що це і є... - пробурмотів Хок.

- Це не живі організми, - похитала головою Танаюкі, вдивляючись у бутон, що розкрився перед нею. - Швидше, біонічні механізми...

- Ми щасливі привітати... - знову виголосив Лефруа. Схоже, він був готовий повторити свою промову спочатку на той випадок, якщо господарі (або ж керовані ними машини) прибули тільки зараз.

Однак зробити це він не встиг. Щупальця стрімко обвилися навколо його рук і ніг, позбавляючи його можливості рухатися. За півсекунди по тому те ж саме сталося і з усіма іншими астронавтами.

- Тільки спокійно! - вигукнув Лефруа. - Жодної агресії!

Щупальця підняли його у повітря.

- Імовірно, це форма привітання, - упевненим тоном продовжував дипломат. - Щось на кшталт нашого рукостискання... або, радше, дружніх обіймів...

Чотири щупальця розтягнули його кінцівки в боки, а потім ще одне, випустивши лазерний промінь, акуратно і симетрично розрізало його тіло від маківки до проміжжя.

* * *

Повернення "Дружби" стало, зрозуміло, новиною №1 на усіх земних каналах. Навіть "Голос Ватикану" відрепортував, що зореліт вийшов з гіперпростору у розрахованій точці, успішно встановив зв'язок з диспетчерським комп'ютером у Х'юстоні й тепер прямує до Землі. Повернувся він навіть дещо раніше, ніж очікувалося, але точні терміни завершення місії не обговорювалися заздалегідь - усі розуміли, що це залежить від програми, яку запропонує гостям приймаюча сторона. Але за розрахунками виходило, що кілька тижнів на Селесті корабель таки пробув - а отже, його місія все ж таки була успішною (можливо, навіть - дуже успішною, якщо взаєморозуміння вдалося налагодити настільки швидко).

Бентежило лише одне - ніхто з екіпажу не виходив на зв'язок. Бортовий комп'ютер рапортував про справність усіх систем, але ніхто з людей на запити з Землі не реагував.

Спочатку тривожну новину спробували притримати, але вона швидко поширилася Мережею. Зрештою церемонію урочистої зустрічі вирішено було скасувати. Корабель посадили на ізольованому полігоні посеред пустелі Мохаве і знову накрили герметичним куполом (цього

разу - надувним і прозорим). Початкова програма польоту не передбачала карантину після повернення, бо три роки зворотного шляху вже мали б послужити таким (якби тільки лікарі та біологи експедиції не стали наполягати на протилежному) - але тепер ситуація змінилася. Місце посадки оточили машини екстрених служб і, про всяк випадок, військові. Офіційні особи, які мали зустрічати астронавтів, що повернулися, на космодромі, тепер спостерігали за зорельотом, який приземлився, з бункера.

Нарешті люк корабля відкрився, і на землю спустився трап. Деякий час більше нічого не відбувалося, немов прибулі не хотіли виходити назовні. А потім... потім на трапі з'явилася істота, яка була ким завгодно, тільки не людиною.

Округла грудкувата маса кольору сирого м'яса була поставлена на два десятки довгих суставних ніг, що росли з неї по периметру - у повністю розправленому стані вони, ймовірно, сягали двох метрів. А між цими ногами прямо з м'якого черевця звисало щось, найбільше схоже на гротескно роздуте, перевернуте догори дригом тіло немовляти від поясу до маківки з повністю здертою шкірою. В опухлому багряному личку зяяли три темні круглі дірки - дві нижні були, ймовірно, очима, а верхня, більша - ротом. Ця моторошна маска була застиглою, позбавленою будь-якої міміки. Зате на місці рук ворухилися якісь обрубки з товстими червоподібними відростками на кінцях.

- Так, значить, це і є... - пробурмотів один з чиновників, дивлячись на екран без усякого захоплення.

- Жодної ксенофобії! - суворо нагадав його шеф, голова Міжнародної комісії з контакту. - Так, мабуть, вони привезли з собою селестіанську делегацію. Хм... взагалі-то це не входило у плани...

Екіпаж "Дружби" мав, авжеж, передати селестіанам запрошення прибути на Землю з візитом у відповідь - але передбачалося, що ті прилетять на власному кораблі. (Необхідними знаннями для цього іншопланетяни точно володіли - відповідні формули містилися у Посланні на випадок, якщо його одержувачі не вміють будувати власні гіпердвигуни, хоча земляни на той час уже вміли.) На самій "Дружбі" для двох делегацій, та ще й таких різних видів, було замало місця, меблі, харчування та все інше було розраховане лише на людей, та й до того ж на чому б тоді селестіани повернулися додому? Але, мабуть, братам по розуму вже дуже кортіло відвідати батьківщину людей...

- Треба терміново організувати їм зустріч на належному рівні, - резюмував голова, маючи на увазі, звісно, рівень вищий, аніж той, що планувався просто для вшанування землян, які повернулися. - З залученням принаймні міністрів.

Але, не встиг він сказати що-небудь ще, як слідом за першим іншопланетянином з'явився другий.

На першого він не був схожий нічим. Він проповз між ногами свого попередника, крутячи дзьобатою головою на зміїному тілі, зі спини якого стирчали пучки ворухливих щупальців, зіслизнув з трапа на гарячий бетон і скрутився спіраллю в тіні однієї з посадкових опор. Слідом з люка потужним стрибком вилетіло щось на кшталт вкритого щетиною коника розміром з поні. Потім трапом скотилася луската куля, що розгорнулася у багатоніжку з клешнями замість ніг. Потім прошльопала шестинога рогата жаба з обвислими вусами, що надавали їй пурпуровій фізіономії сумного виразу. Потім...

- Та до нас, схоже, з'явилися делегати з половини Галактики, - промовив приголомшено голова комісії. - Міністрами тут уже не відбудешся, тут потрібно збирати глав держав... Але де ж екіпаж "Дружби"?

Відповіді на це питання все не було - зате все нові іншопланетні істоти вибиралися з корабля, заповнюючи простір під прозорим куполом. Жодна з них не була схожа на інші - так само як і на людину. На жодній не було одягу - але це якраз нікого не дивувало: те, що іншопланетяни, і особливо негуманоїди, його не носять, давно (хоча й невідомо, чому) стало

кліше у земній культурі... Нарешті з люка випурхнуло вже останнє, тридцятье за рахунком створіння - це був чотирикрилий птах розміром з макаку, точніше, навіть п'ятикрилий, бо його довгий хвіст замість того, щоб просто служити стабілізатором, робив хвилеподібні рухи, як у морських ссавців, вочевидь, також допомагаючи польоту. Замість дзьоба у птаха була широка зубаста паща, а вище у віночку білого пір'я рожевіла лиса зморшкувата маківка. Птах сів прямо на розлогі роги сумної жаби, трохи погойдався, влаштовуючись зручніше, моргнув своїми чотирма очима і заговорив англійською. Вимова була не надто чистою, з розкотистим "p" і підвиваючим "y", але граматика правильною.

- Дор-рогі земляни! Ми щасливі пр-ривітати вас від імені цивілізації Вуухлуувґхли, - ось, мабуть, як правильно вимовлялася "Селеста". - Ви вже тринадцята цивілізація, з якою ми вступаємо у контакт, і, сподіваємося, вам буде приємно дізнатися, що число "тринадцять" традиційно вважається щасливим у нашій культурі! Дякуємо вам за представників вашого тваринного світу, яких ви люб'язно надіслали нам для вивчення. Запевняємо вас, що після анатомування і препарування фрагменти їхніх тіл прикрасили найкращі наукові музеї та навчальні центри нашої планети! На жаль, для нас залишилося незрозумілим, чому ви надіслали нам представників лише одного біологічного виду. Можливо, це єдиний вид тварин вашої планети, що володіє достатніми звуконаслідувальними здібностями, щоб відтворювати мову розумних істот, і ваші звичаї наказують передавати перше звернення саме в такий спосіб. Щоб поважати ваші звичаї, ми відповідаємо вам у той самий спосіб, однак надсилаємо вам для дослідження тварин тридцяти різних видів, як здатних, так і не здатних до звуконаслідування. На момент відправлення всі вони є самцями; щоб ініціювати їхню зміну статі, впливайте на них електричними розрядами, збільшуючи напругу, доки не буде досягнуто бажаного ефекту. Наскільки ми зрозуміли, тварини вашої планети не мають такої здатності, але, оскільки в нашому розпорядженні були особини лише одного виду, просимо це уточнити. Спочатку нам також було не зовсім зрозуміло, чому надіслані вами тварини були вбрані у шати, що мають, вочевидь, декоративний характер і, відповідно, є винятковим атрибутом розумних істот, - але ми дійшли висновку, що таким чином ви перевіряли наявність у нашої цивілізації почуття гумору. Ми, звичайно ж, далекі від думки, ніби ви насправжки намагалися ввести нас в оману. Як усім цілком очевидно, жодна розумна істота в здоровому глузді не стала б піддавати ані себе, ані інших розумних безглуздим ризикам і тяготам космічного польоту. Адже немає нічого ціннішого за життя розумних істот, а будь-якими небезпечними роботами мають займатися роботи. Тож ми гідно оцінили ваш жарт і з нетерпінням чекаємо на продовження нашої наукової співпраці!